

Fotók: MTA KIK

Kétszáz éve a tudomány szolgálatában

”

Kétszáz év. Egy könyvtár életében ez nem csupán tiszteletre méltó kor, hanem egy izgalmas történet, amelyben múlt és jövő folyamatos párbeszédben áll egymással. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ története pontosan ilyen: a reformkor lelkes, közösségteremtő lendületéből indul, és egészen a digitális tudomány koráig ível. Olyan intézményről van szó, amely egy nagylelkű felajánlásból nőtte ki magát, és azóta is rugalmasan követi a kutatás változó igényeit – miközben mindvégig hű marad alapító gondolatához: a tudás legyen mindenki számára hozzáférhető.

A történet gyökerei egészen a 18. századig nyúlnak vissza, amikor már megfogalmazódott az igény a magyar tudományos élet szervezett kereteire. Az igazi fordulópontra azonban a reformkor volt. Az 1825-ös pozsonyi országgyűlésen Széchenyi István felajánlása nem pusztán szimbolikus

gesztus volt, hanem egy közös ügy kezdete. Hamarosan más főnemesek is csatlakoztak, és megszületett az az összefogás, amely 1827-ben létrehozta a Magyar Tudós Társaságot – a későbbi Magyar Tudományos Akadémiát. A könyvtár gondolata már ekkor szorosan összefonódott az intézmény küldetésével, hiszen tudomány nincs rendszerezett és hozzáférhető tudás nélkül. Ebben kulcsszerepet játszott Teleki József, aki mintegy harmincezer kötetes gyűjteményét ajánlotta fel – egy olyan alapot teremtve, amelyet kezdettől fogva a nyilvánosságnak szántak.

A kezdetek természetesen nem voltak fényűzőek. A könyvtár bérelt helyiségekben működött, miközben a gyűjtemény szinte napról napra gyarapodott adományokkal és új beszerzésekkel. A könyvek rendszerezése, a kölcsönzés szabályainak

kialakítása, a működés mindennapi kereteinek megteremtése – ezek a csendes, aprólékos lépések ugyanúgy hozzátartoztak a történelemhez, mint az alapítás nagy pillanata. A növekvő állomány hamar kinötte a kezdeti tereket, így a könyvtár új helyszínre költözött, ahol már rendezettebb körülmé-

A közelmúlt jelentős adományai azt bizonyítják, hogy az alapítás szellemisége ma is él és hat

nyek között fogadhatta a tudós közönséget. 1844-re közel ötvenezer kötet állt az olvasók rendelkezésére – ez akkoriban igazi mérföldkőnek számított.

A 19. század közepén új fejezet nyílt. Megkezdődött az Akadémia önálló székházának építése, amely nemcsak reprezentatív épületként szolgált, hanem a tudományos élet egyik központjává is vált. A könyvtár ekkor már korszerűbb rendszerezési elvekkel és katalógusokkal működött, gyűjteménye pedig folyamatosan gazdagodott értékes hagyatékokkal és különleges dokumentumokkal. Olyan anyagok kerültek ide, amelyek nemcsak a kutatást segítették, hanem a kulturális emlékezet meghatározó darabjaivá váltak.

A 20. század azonban nem kímélte az intézményt. A világháborúk megszakították a nemzetközi kapcsolatokat, és jelentősen visszavetették a gyarapodást. A háborúk

sareo-Regiae, et Excelsorum Procerum contrarius obtendi possit, maluit, ut integer phi hujus 22. in quaestione vertens contextus emanat, quum aliquin relate ad alteram quoque illius partem priori suae opinionis porro insistant.

LXXXIII-dik SZÁM LXXVII-dik ÜLÉSBEN

Nyilatkoztatása Gróf Teleki Józsefnek, a' fel állítandó Magyar Nemzeti Tudományos Intézet számára ajánlott Könyv-Tára eránt.

Nro. LXXXIII. IN SESSIONE LXXVII.

Declaratio Comitis Josephi Teleki, pro erigendo Hungarico-Nationali Literario Instituto, Bibliothecam suam offerentis.

Die 17. Martii 1826.

Ad Serenissimum Caesareo-Regium Haereditarium Principem, Archiducem Austriae, et Regni Palatinum, Excelsos Proceres, et Inclitos Status et Ordines Regni Diaetaliter congregatos humillima Declaratio Josephi Comitis Teleki, nomine etiam Cointeressatorum. —

Serenissime Caesareo-Regie Haereditarie Princeps, Archidux Austriae et Regni Hungariae Palatine! Excelsi Proceres, Incliti Status et Ordines!

Ut Societas Erudita ad promovendam Linguae Nationalis et per hanc scientiarum culturam erigenda, et juxta Planum per specialem Regnicolarem Deputatio-

(2

A Teleki család könyvtárának felajánlása, 1826. március 17., parlamenti törvények, részlet

után a könyvtár szerepe is átalakult: egyre inkább a kutatás intézményes háttérévé vált. Bár a politikai környezet erősen hatott működésére, a szakmai fejlődés nem torpant meg. Új gyűjtemények születtek, köztük a keleti anyagokra specializálódott részleg, és kialakult egy országos könyvtári hálózat is. Eközben a tudományos adatszolgáltatás és az információtechnológia fokozatosan beépült a mindennapokba, új dimenziókat nyitva a kutatók előtt.

Ahogy nőtt az állomány és bővültek a feladatok, úgy vált elkerülhetlenné egy új épület létrehozása, amely végül a 20. század végén valósult meg. Ezzel párhuzamosan a könyvtári munka is látványos átalakuláson ment keresztül. Megjelentek az online katalógusok, egyre több dokumentum vált digitálisan hozzáférhetővé, és a hagyományos szolgáltatások mellett új, innovatív formák is kialakultak. A fizikai és digitális tér egyre szorosabban kapcsolódott össze – ugyanazt a célt szolgálva, amely a kezdetektől vezérelte az intézményt: a tudás minél szélesebb körű elérhetőségét.

A 21. században a könyvtár már nemcsak hazai, hanem nemzetközi szinten is fontos szereplővé vált. A nyílt hozzáférés elve egyre hangsúlyosabb, és olyan rendszerek jöttek létre, amelyek a tudományos eredmények megőrzését és terjesztését támogatják. Elektronikus adatbázisok, nemzeti bibliográfiai rendszerek, tudományometriai elemzések – mindezek hozzájárulnak ahhoz, hogy a kutatás gyorsabb, hatékonyabb és átláthatóbb legyen. A könyvtár

ma már nem csupán gyűjti és őrzi a tudást, hanem aktívan részt vesz annak értelmezésében és közvetítésében is.

És hogy mit jelent ma ez a kétszáz év? Többet, mint egy szép kerek évfordulót. A közelmúlt jelentős adományai azt bizonyítják, hogy az alapítás szellemisége ma is él és hat. A könyvtár feladata továbbra is kettős: megőrizni a múlt értékeit, miközben biztosítja azok hozzáférhetőségét a jelen és a jövő számára. A bicentenárium így inkább egy pillanatnyi megállás és visszatekintés – annak felismerése, hogy a tudás akkor marad igazán élő, ha nemcsak őrizzük, hanem meg is osztjuk. Ha van múltja, de mindig van jövője is.

Az MTA Könyvtár és Információs Központ a Magyar Tudományos Akadémia alapításának és saját fennállásának 200. évfordulóját az elmúlt két évben gazdag, sokszínű programsorozattal ünnepelte. A bicentenárium alkalmat adott arra, hogy ne csak a könyvtár múltját idézzük fel, hanem azt is megmutassuk, milyen élő, nyitott és kezdeményező intézményként vagyunk jelen ma a magyar tudományos és kulturális életben.

Az ünnepi évadban kiállítások sora várta az érdeklődőket. Kamarakiállítás emlékezett meg a Teleki-könyvtárról és alapítónkról, Teleki Józsefről, miközben a „Tegnap – Ma – Holnap” című roll-up kiállítás több városban és intézményben is bemutatta az Akadémia és könyvtára történetét, szerepét és jövőjét. Számos értékes dokumentummal járultunk hozzá a Magyar Nemzeti Múzeum nagyszabású, az

Akadémia történetét bemutató tárlatához, majd saját, nagy figyelmet kiváltó kiállításainkon is megmutattuk gyűjteményeink féltett darabjait: 2026. december 13-ig látogatható az MTA székházában a *Borúra derű* című kiállításunk, amely 200 éves akadémia és könyvtárunk kincseit mutatja be. Külön öröm volt számunkra, hogy a jubileum híre és anyaga Párizsba, az UNESCO székházába is eljutott.

A programsorozat fontos részét alkották a könyvbemutatók és kiadványok. Az évfordulóhoz kapcsolódva mutattunk be történeti, irodalmi és tudománytörténeti köteteket, köztük a Széchenyihez, a Nemzeti Casinóhoz, a nők tudományos pályájához, valamint könyvtárunk és az Akadémia kétszáz éves történetéhez kötődő munkákat. Különleges faksimile és hasonmás kiadások is megjelentek, amelyek ritka, sokszor csak kevesek által ismert kulturális örökségi darabokat tettek újra hozzáférhetővé, mint például Széchenyi István Serlegbeszédei vagy a Kaufmann-Haggáda a 14. századból.

Az ünneplés azonban nemcsak a múltról szólt. Országos és nemzetközi workshopokkal, konferenciákkal és szakmai találkozókkal hívtuk fel a figyelmet a könyvtárak mai szerepére is. Kiemelt témánk volt a közösségi tudomány, amelynek lehetőségeit több városban, könyvtári partnereinkkel együtt gondoltuk tovább. Emellett olyan szakmai eseményeket is szerveztünk, amelyek a modern könyvtári működésről, a digitalizálásról, a kutatástámogatásról és a jövő tudásintézményeiről szóltak.

A bicentenáriumot meghitt és emlékezetes pillanatok tették teljessé: megemlékeztünk alapítónkról Szirákon, szakmai partnereinkkel és kollégáinkkal közösen ünnepeltünk, bemutattuk kiemelkedő hagyatékainkat, és hálával fogadtunk rendkívüli adományokat is, mint például a Rozsondai házaspár kivételes értékű ajándékát. A 200. évforduló így egyszerre lett tisztelegés a múlt előtt, számvetés a jelenről és biztató üzenet a jövőnek: könyvtárunk két évszázad után is a tudás megőrzését, közvetítését és közösséggé formáló erejét szolgálja.

A Keleti Gyűjtemény olvasóterme

Rozsondai Marianne és Rozsondai Béla